బావమరుదులు

సాంసారిక హాస్యము అంటే సంసార సంబంధమైన హాస్యము. భార్యాభర్తలు, వదినా మరదళ్లు, బావా మరుదులు ఒకరిపై ఒకరు విసురుకునే ఛలోక్తులు, సరసోక్తులు, నర్మోక్తులు మొదలైన ఉక్తి విశేషాలతో కూడిన రసవంతమైన వాగ్వ్యాపారమే సాంసారిక హాస్యము.

కోర్టులో ముద్దాయిలుగాని, న్యాయాధిపతులు గాని ఎప్పుడైనా హాస్యంగా మాట్లాడవచ్చు. హాస్యప్రవృత్తి కలవారు ఎక్కడున్నా సమయం చిక్కితే ఒక్క విసురు విసరకుండా వూరుకోరు.

ఒకడు ఒకే యింటికి రెండుసార్లు కన్నం వేశాడట– ఆ దొంగను న్యాయస్థానానికి విచారణకై తీసుకొని వచ్చారు. "ఒకే ఇంటికి రెండుసార్లు ఎందుకు కన్నం వేశావు?" అని అడిగితే, నిందితుడు : "బాబూ! ఈ రోజుల్లో ఇండ్లకొరత ఏర్పడ్డదీ అన్నమాట తమకు తెలియంది కాదు గదా!"... అన్నాడు. ఇల్లాంటిది న్యాయస్థానాలకు చెందిన హాస్యము.

ఇదే విధంగా రోగులు డాక్టరుతోగాని, డాక్టరు రోగులతోగాని హాస్యంగా మాట్లాడితే అది మెడికల్ హ్యూమర్ అంటారు.

ఇల్లాగే వివిధ జీవిత రంగాలకు సంబంధించిన హాస్యపు పలుకులు ఉండనే ఉంటవి. అన్నిటిలోకి సర్వజనానుభవ వేద్యమైనది, ప్రతివానికి అతి సన్నిహితమైనది ఈ సాంసారిక హాస్యం; అన్నిటిలోకి ఉత్తమమైనది రమణీయమైనది కూడా...

బావమరుదుల మధ్య హాస్యం సంప్రదాయసిద్ధము. అది వారిద్దరకును మధ్యగల సన్నిహిత్యాన్ని, సమాదగణను సూచించేదిగా వుంటుంది; ఒకరిపై ఒకరికి గల అనురాగాన్ని సూచించేదిగా కూడా ఉంటుంది. ఇందులో ద్వేషానికి తావులేదు.

బావతో హాస్యం ఆడటమూ, వేళాకోళం చేయడమూ పూర్వం నుంచీ వున్నదే. అయితే, పూర్వపు రోజులలో కాస్త వెగటుగాను మోటుగాను ఉంది ఈ హాస్య వ్యాపారం –

బావగారు నిద్రపోతున్న సమయంలో, ఆయన జుట్టుకూ, మంచం నవారుకూ ముడివేయడమూ, తమలపాకులలో చింతగింజపెట్టి ఇవ్వడమూ, పడుకొనే పక్కపైన కనపడకుండా పల్లేరు కాయలు పోయడమూ మొదలైన చిలిపి చేష్టలవల్ల కొంత వినోదాన్ని సాధించేవారు.

ఇదంతా చేష్టలను ఆశ్రయించుకొనిన హాస్యం. బావామరుదుల మధ్య నడిచే హాస్యము చాలావరకు చేష్టానుగతంగానే ఉంటుంది. బావమరుదులు ఇద్దరూ నాగరీకులు, సంస్కృతి కలవారు, అయినప్పుడు ఆ హాస్యం వాగ్గతమై ఉత్తమ స్థాయికి చెందినది అవుతుంది.

ఏదో ఒక కొంటెపని చేసి, అవతల మనిషిని ఏడ్పించడము సులభం; హృదయాన్ని గిలిగింత పెట్టగల యట్టి పలుకు పలకడమూ కష్టమే.

బావమరుదుల హాస్య ప్రసంగాలలో జుగుప్సాకరముకానట్టి, వికార రహితమైనట్టి ఉత్తమ హాస్యం జనించేందుకు అవకాశమున్నది.

ఇట్టి ఉత్తమ హాస్యం వాగాశ్రయం కావచ్చు లేదా క్రియాశ్రయం కావచ్చు మా బావమరిది వేషాన్ని గురించి వర్ణించి నవ్వించడానికి ఏమాత్రమూ ఆస్కారం లేదు. చక్కని దుస్తులు వేసుకొంటాడు; చక్కగా హాస్యంగా మాట్లాడుతాడు. బావమరిది అన్నవాడు ఎక్కడైనా అంతే. బావకంటే మరిదే అన్నివిధాలా మెతగ్గా కనపడుతూ వుంటాడు.

బావమరుదులు అన్న జాతి మనుష్యులు - ఆ జాతి వృద్ధి పొందుగాక - సంస్కారం కలవారై, ఇంట్లో ఇల్లాళ్ళకు అత్యంత సన్నిహితులూ, ప్రేమపాత్రులూ అయి, తమ తమ తోడబుట్టిన వారితో కలిసి బావలను హాస్యమాడుతూ వుంటారు. ఈ వ్యాపారంలో తోడబుట్టిన వానికి ఇంటి ఇల్లాలు ఎప్పుడూ తోడు నీడగా ఉంటూ, అతడు పాడే పాటకు పక్కవాయిద్యం వాయిస్తూ, వుంటుంది. అప్పా తమ్ముళ్లు ఇద్దరూ కలిసి బావగారిని రెండు ప్రక్కలా వాయిస్తూ, హేళనచేస్తూ, వేళాకోళం చేస్తే ఒకొకప్పుడు ఆనందాన్ని మరికొన్ని సమయాలలో కించిత్తుగా మనఃక్లేశాన్ని కలిగిస్తూ ఉంటారు. ఒకప్పుడు వీరిద్దరికి తోడు మరదలుపిల్ల కూడా ఉంటుంది. అప్పుడు వీళ్లు ముగ్గురూ మాట్లాడే హాస్యపు పలుకులతోనూ, చేసే అల్లరులతోనూ ఇల్లు స్వర్గఖండమై పోతుంది.

బావమరిది కాస్త సంస్కారం కలవాడైతే, అదొక రకం హాస్యం వస్తుంది. మా బావమరిది ఒకసారి వచ్చి. ఒగరుస్తూ, ఆయాసపడుతూ మేడమీది నుంచి క్రిందికి రెండు మూడు మెట్లు ఒక్కసారి, దూకుతూ వచ్చాడు. నేనూ మా ఆవిడా మాట్లాడుకొంటున్నాము. వాడి రాక పద్ధతిని, వాడి ముఖ కవళికను, ఆ దూకుడునూ, ధూంధాంను చూచి ఎవరినో కొట్టి వచ్చాడనుకొన్నాము. నే ఆశ్చర్యపోయాను. వాళ్ల అక్కయ్య ఆదుర్దా పడ్డది; "ఏమిట్రా ! ఏంజేసి వచ్చావు అన్నాను. వాడు భీభత్స భయానక రసాలను ప్రదర్శిస్తూ, "చంపేశాను!" అని వైరివీర సంహారము చేసినట్లు చూశాడు.

"ఏమిట్రా ఏం చంపావు?" అన్నాను. దానికి సరియైన సమాధానం చెప్పకుండా, "చంపక వూరుకుంటానికి నేనేమీ పిరికి పందను కాను. అందులో నా శరీరాన్ని బాకులాంటి ఆయుధంతో గ్రుచ్చి రక్తం కారే లాగున చేస్తే నేను నోరుమూసుకొని ఊరుకొనేదా! కళ్లు మూసుకొని పడుకొనేదా?" అన్నాడు, కళ్లు ఎర్రచేసి చూస్తూ.

కాస్త ఆయాసం తీర్చుకొని, మళ్లీ ఇల్లాగ అన్నాడు : "అవును బావా! నేను బాధపడుతూ తలదిండులో దూర్చి, ఆ బాకు పోట్లను సహిస్తూ ఉండలేక పోయాను! విరోధిపై పడ్డాను. విరోధి నాకు అందకుండా అక్కడ నుంచి ఇక్కడకూ, ఇక్కడనుంచి అక్కడకూ గంతులు వేసి, నాకు చిక్కక, నా ఆయుధానికి గురిగాక, నన్ను నానా తిప్పలు పెట్టడం జరిగింది. చివరకు సర్వనాశనం అయింది. ఒక్క గట్టి దెబ్బతో శత్రునాశనం అయింది. ఇహ, హాయిగా నిద్రపోతాను. శత్రువు బొందిలో ప్రాణమున్నంత వరకూ నాకు నిద్రపట్టలేదు. చంపేశాను, బాదేశాను. నా రక్తం శత్రువు కళ్లజూస్తే, నేను శత్రువు రక్తం అంతటా చిమ్మేశాను నా కసితీరింది."

"ఏమిటిరా? ఏమి చంపావురా? మమ్ములను పిలువక పోయినావా? ఎక్కడ చంపావు?" అన్నాను నేను ఆదుర్దాగా.

"నా గదిలోనే చంపాను. చూస్తే నీకే తెలుస్తుంది. నేను కాస్త అలా వెళ్లి, కాఫీ తాగి వస్తాను. అని అరచి పెద్ద పెద్ద అంగలు వేసుకొంటూ వెళ్లిపోయాడు. వట్టి తొందర పాటు స్వభావం కలవాడు, చూద్దాం రా..." అన్నాను. ఆమే, నేనూ మేడపైకి వెళ్లి, వాడి గదిలో చూశాము. అక్కడ చచ్చిన వాళ్ళు ఎవరూ కనపడలేదు."

మాఆవిడ అంతటా కలయజూచి, "అవునండోయ్ ! పాపం అన్యాయంగా చంపాడండీ!" అంటూ, అటు చూస్తున్నది. "అవిగో ప్రక్కపైన చచ్చినవన్నీ, ఈగలు, నల్లులు!" ఇద్దరం నవ్వుకొన్నాము. కొద్దిగా ఆందోళన కలుగజేసినా, చాలా నవ్వుతో తగిన రీవిగా వ్యవహారం నడిపాడు. బావమరుదుల హాస్యం ఇలా వుంటుంది.

బావమరుదుల హాస్యం అనుపూర్విక సంప్రదాయమే అయినా ఆ వ్యవసాయం బాగా సాగలేదు. హాస్యం ఏపుగా పెరగనూ లేదు. ఫలపుష్ప భరిత సుందరమూ కాలేదు. గిడసబారిపోయి, మరుగుజ్జు తనమును పొందింది. ఒక్కొక్కప్పుడు ఆ మొరటు హాస్యం అశ్లీలస్ఫోరకంగానూ అమంగళకరంగానూ కూడా వుంటుంది.

గాలివాన వచ్చింది. తెల్లవార్లూ బ్రహ్మాండమైన గాలితో వర్షం కురిసింది. బావమరిది వరుస అయిన ఒకాయన - మంచి పండితుడు కూడా - వచ్చి యోగక్షేమం విచారించే హాస్యపు ధోరణి ఇది: "ఏమమ్మా అక్కయ్యా! బావ ఇంకా బ్రతికే వున్నాడా. మొండి ఘటంలే!... నీ సూత్రంకూడా గట్టిదిలే," అని పకపకా నవ్వాడు - పాపం ఆయన చాలా మంచివాడు. సహృదయుడు. అయితే ఏమి!? హాస్యం అనేసరికి మోటుతనము వచ్చింది. ఏదైనా సాహిత్య విషయకమైన ప్రసంగం రానీయండి ఆయన సుమనోహరమైన సంభాషణ నడుపగలడు.

ఆయన సంగతి అట్లా వుంచండి. తెనాలి రామకృష్ణుడు ఎంతటి ప్రతిభావంతుడు! ఎంతటి రసజ్ఞుడు! ఆయన నోటివెంట వచ్చిన హాస్యపు పలుకు ఎంత మనోజ్ఞంగా, ప్రతిభావంతంగా వుండాలి! తిమ్మనకవి తూగుటుయ్యాలపై కూర్చుని ఉన్నప్పుడు రామకృష్ణకవి వచ్చాడు. వాళ్లిద్దరికీ బావామరుదుల వరుస "బావా ఊతునా!" అన్నాడు. తిమ్మన అంగీకారం సూచకంగా తలవూపేసరికి రామకృష్ణుడు బావగారిపై తుపుక్కున ఉమిసి శ్లేషార్థాన్ని క్రియా పూర్వకంగా సాధించాడు. ఊహ ఏమంత రసవంతంగా లేదు. రామకృష్ణుడంతటి మహాకవి ఇంతటి మోటు హాస్యం నడిపాడంటే నవ్వవలసింది పోయి ఏడ్వవలసి వస్తుంది. ఇది జుగుప్సాకరంగా ఉంది; ఏహ్యాంగానూ ఉన్నది. అసలు క్రియాజన్యహాస్యమే ఉత్తమమైనది కాదు. అందులో మరీ హీనంగా ఉంది. అంగడీడు, ఆక్షిప్తుడూ కూడా సంతోషంతో నవ్వుకోగలదిగా ఉండాలి హాస్యపు పలుకు: అప్పుడే అది ఉత్తమమైనది కూడా అవుతుంది. బావమరిదినైనా, భార్యనైనా పూలగుత్తితో

తాడనం చేస్తే అందంగా ఉంటుంది గాని, బర్రె పలుపుతో బాదితే, అందులో అందమా! అది హాస్యమా!

ఇరవయ్యో శతాబ్దం వచ్చిందాకా ఆంధ్రుల హాస్య ప్రసంగాలు అల్లాగే ఉంటుండేవి. ఇప్పటి సంగతి వేరు. బావమరుదుల మధ్య మనోజ్ఞమైన హాస్యపు పలుకులు దొర్లుతూ ఉంటవి.

ఒక గృహస్థు ఇంటికి ఒక పెద్ద మనిషి వచ్చాడు. గృహస్థు ఆయనతో కాసేపు మాట్లాడాక ఆయన వెడతానని లేచినపుడు, తానుకూడా లేచి వీధి గుమ్మందాకా అతనితో నడిచి పంపించివచ్చాడు. ఆయన వచ్చేసరికి ఆయన బావమరిది తన అక్కగారి దగ్గర కూర్చుని కాఫీతాగుతూ ఏదో మాటలు చెపుతూ నవ్వుతున్నాడు.

ఇంటాయనను చూడడముతోనే గృహిణి నవ్వుతూ అన్నది : "ఏమండీ శ్రమపడి అంతదూరం పంపించి వచ్చారే.... కాఫీ చల్లారిపోతున్నది తెలియదా?" ఆయన ఏమీ సమాధానం చెప్పక వూరుకున్నాడు. ఇంతలో ఆయన బావమరిది ధ్వనివ్యంజకంగా అన్నాడు. "అక్కయ్యా, బావ సంగతి నాకు తెలియనిదా? గేటుదాకా కాదు వీధి మలుపుదాకా కూడా పంపించివస్తాడు. అవసరమని తోస్తే, ఎవరైనా ఇంటికి వస్తే వారిని ఆహ్వానించడముకంటే, సాగనంపడమే బావకు ఎక్కువ ఇష్టం" బాగుంది. ఇది సుకుమారంగా వుంది. పరిహసింపబడిన వాడు, పరిహాసకుడు కూడా కలిసి నవ్వుకోవచ్చు, ఎవ్వరికీ గుచ్చుకోదు. శిరీషకుసుమపేశలత్వము కలిగివున్న హాస్యము ఇది. ఈ రోజులలో బావమరుదుల హాస్యం సంస్కృతి, విద్యగల కుటుంబాలలో మాత్రం ఇలాగ ఉంటుంది.

బావమరుదులు ఒకరినొకరు హాస్యం ఆడుకోవచ్చుననే సంప్రదాయం ఒకటి వుండబట్టే ఇటువంటి హాస్య సంపద మనకు లభిస్తున్నది. దీనికి, అనగా, ఇట్టి సాంఘిక మర్యాదలను ఏర్పరచినందులకు మనము మన సంఘాన్ని అభినందించాలి.

నా స్నేహితుడు పెళ్ళి అయిన కొత్తరోజులలో గుంటూరులో ఉంటూ వుండేవాడు. అప్పటికి చాలా చిన్నతనం.... ఇల్లు కనిపెట్టుకొని వుండి 'హర్ మెజస్టీస్ సర్వీసు' లో అహర్నిశలు పడివుండడము అతనికి ఇంకా పట్టుబడలేదు. పాఠశాలలో పని అయిపోయిన తరువాత, అటు నుంచే స్నేహితుల ఇళ్లకు వెళ్ళి వాళ్ళతో చాలాసేపు

ప్రొద్దుపోయినదాకా, కులాసాగా కాలక్షేపం చేసి ఇంటికి ఆలస్యంగా వస్తూ వుండేవాడు.

ఈ పరిస్థితి ఆయన భార్యకూ, పెద్ద బావమరిదికీ కూడా కష్టంగా వుండేది. చిన్న బావమరిది ఒకాయన ఉండేవాడు. పదునాలుగు సంవత్సరములు వయస్సు గల కుర్రవాడు. వాడు మటుకు బావగారు ఆలస్యంగా రావడము మనస్సులో పెట్టుకొని తనూ ఆలస్యంగా వస్తూవుండేవాడు. కుర్రవాడు కొంపకు వేళకు రాకుండా తిరుగుతున్నాడని తెలిసికొని ఆ కుర్రవాడిని అదుపులో పెట్టాలని ఒకరోజున గట్టిగా చీవాట్లు వేసి చివరకు “ఓరీ, నీవు చెడు మార్గానపడి, ఎందుకూ పనికిరాకుండా పోతున్నావు,” అన్నాడు, కుర్రవాడు విచారంతో తల వంచుకున్నాడు. అంతటితో వూరుకోక, “తెలుస్తున్నదా నేను చెప్పే మాట?” అన్నాడు. వాడు తల వూపాడు. “ఏమి తెలిసింది?” అని తరచి ప్రశ్నించాడు.

“నేను ఎందుకూ పనికిరాకుండా పోతున్నానని తెలిసింది,” అని కుర్రాడు బుళుక్కున ఏడ్చాడు. ఆయన తృప్తిపడి, “చదువుకో పో...” అని కుర్రవాణ్ణి పంపి, తాను చాలా మంచి పని చేసినట్లు అంతా అనుకుంటున్నారో లేదో తెలుసుకొనడానికి గర్వంగా భార్యవంకా, పెద్ద బావమరిది వంకా చూశాడు. కోప్పట్టము మంచిదే. కాని తన సంగతి ఏమిటి?” తానూ ఆ పనే చేస్తున్నాడే? ఆయనకు చెప్పేవాళ్ళు యెవరు! అని ఆమెగారు అనుకొన్నది. పైకి మాత్రం మంచిపనే చేశారు; నిజమే, వాడు ఎందుకూ పనికిరాని వాడుగా అయిపోతున్నాడు”, అన్నది.

అక్కడేవుండి, అదంతా చూస్తూ వింటున్న పెద్ద బావమరిది, “నిజమేనే అక్కయ్యా! కాని మనకంటే కాస్త నయం కదూ?”.... అన్నాడు. బావగారివంక చూస్తూ, వాడికి తాను చెడిపోతున్నటు జ్ఞానమైనా వున్నది. బావగారికి అదీలేదు అన్నమాట!” ఎంత నాజూకుగా అన్నాడు. మందలింపుకు మందలింపూ ఉంది; హాస్యనికి హాస్యమూ ఉంది. ఇటువంటి బావమరుదులు, మందలింపులు జీవితానికి పన్నీటి జల్లులు.

పువ్వులోని పరిమళమువలె, మిత్రుని వాక్కులలో ఉండు అమృతమువలె, ఇవి మనోజ్ఞమైన సరసాలు. ఇంకొక గృహస్థు బావమరిది, మరొక తమాషా పద్ధతిలో బావగారిని మృదువుగా మందలించాడు. ఆయన ప్రతి దినమూ రాత్రి తొమ్మిదిన్నర, పదింటికి గాని ఇంటికి వచ్చేవాడు కాడు. అంతవరకూ కనిపెట్టుకొని కూర్చోడము

భార్యకు కష్టంగా ఉండేది. పిల్లలు ఆయన వచ్చేసరకి నిద్రపోతూ వుండేవారు. పొద్దున పిల్లలు నిద్రలేవటానికి పూర్వమే ఆయన స్నానాది కృత్యములు నెరవేర్చుకొని, కాఫీత్రాగి పనిలోకి వెళ్ళిపోయేవాడు. ఇల్లాగ సంవత్సరాలు గడిచిపోయినవి. పిల్లలు తండ్రిని చూచి ఎన్నాళ్ళయిందో!

బావమరిది ఒక మంచి వుపాయం ఆలోచించాడు : ఆ రోజు పిల్లలను తల్లి మధ్యాహ్నం బాగా నిద్రపుచ్చి సాయంత్రం అలంకరించి మంచి దుస్తులు వేసింది.

మేనమామ వాళ్ళను దగ్గర కూర్చోబెట్టుకొని కబుర్లు చెబుతూ బావగారు వచ్చిందాకా నిద్రపోనీయలేదు. బావగారు రావడంతోనే పిల్లలందరినీ వరుసగా నుంచోబెట్టి వాళ్ళ తండ్రిని చూపిస్తూ, "నాయనా మీ తండ్రి! చాలా యోగ్యులు. పేరు సుబ్బారావుగారు. డబ్బు కూడా చాలా సంపాదించారు" అని చెప్పి, ఎరుకపరచి, "నమస్కరించండిరా!" అని బావగారితో, "వీరు సుబ్బారావుగారి పిల్లలు" అని చెప్పాడు. సుబ్బారావుగారు కూడా హాస్యప్రియుడు కావడం చేత చాలా సంతోషించినట్లు ముఖం పెట్టి అల్లాగా! చాలా సంతోషం. వినడమేగాని ఈ పిల్లలను ఎప్పుడూ చూడలేదు. సుబ్బారావుగారు చాలా ధన్యజీవి వారిని అభినందిస్తున్నాను అని భార్యవంక తిరిగి "ఈ బిడ్డల తల్లిగారు తమరేనా?" అని చిరునవ్వు నవ్వి, బావమరిది వంక తిరిగి "ఈ రోజు సుదినం. ఈ కుటుంబంతో పరిచయమైనందులకు నేను చాలా గర్వమునూ సంతోషమునూ పొందుతున్నాను" అన్నాడు. సరదాకు బావమరిది ప్రారంభించిన నాటకము చివరిదాకా లాగినాక, ఆయనకు ఆ విషయం చక్కగా అర్థమైంది. మర్నాటి నుంచి చాలా పెందలాడే ఇంటికి రావడము మొదలుపెట్టాడు. భార్యగాని, బావమరిదిగాని, మరదలు పిల్లగాని వేళాకోళము చేసినా, హాస్యమాడినా ఇట్లా వుండాలి. అంతేగాని ఒకరిపై ఒకరు రాళ్ళవంటి హాస్యపు పలుకులు విసురుకోవడము హాస్యమంటే ఏమిటో ఎరుగని ఆ రామకృష్ణ కవికి, తిమ్మనకవికే సరిపోయింది.

ఈ బావమరుదుల హాస్య రచన ప్రతివదనముల వలన ఇంట్లో వున్న అందరూ అనురాగం కలవారు అవుతారు. ఒకరియెడల ఒకరికి సానుభూతీ, అనురక్తీ ఏర్పడుతవి.

బావమరిది పరిహాసోక్తులకు ఇంటావిడ ఇసిరింతలు, మరదలుపిల్ల దిసంతులు, అత్తగారి అణకింతలు, స్నేహితుల కోడిగాలుకూడా తోడైతే గృహం నందనవనం,

స్వర్గధామము కావడానికి సందేహం లేదు.

ఈ సాంసారిక హాస్యమువలన తృప్తీ, ఆనందము కలుగుతున్నవి. హాస్య వచనముల యందు అనురక్తి వృద్ధి అయినకొద్దీ, హృదయ నైర్మల్యమూ, రసగ్రహణపారీణతా, ఆరోగ్యమూ ఎక్కువ అవుతవి. ఈ సాంసారిక హాస్యమే లేకపోతే ముక్కు పొడిగించుకొని ఒకరు, మూతిముడుచుకొని ఒకరు, కోపాలతో ముకుళించుకుపోయిన ముఖాలతో కుటుంబములో వారంతా ఎడముఖము పెడముఖముగా వుంటారు.

ఈ స్థితిని పోగొట్టి అందరి ముఖాలను వికసింపచేయగల శక్తి ఈ సాంసారిక హాస్యానికి వున్నది. విచ్చిన తామరపుష్పములతో భాసించే నిండైన తటాకము, వికసించిన ముఖాలతో హసించే కుటుంబము ఈ రెండే ఈ దుఃఖభూయిష్ఠమైన ప్రపంచంలో వున్న వారికి, స్వర్గసౌఖ్యాన్ని ఊహించుకోటానికి తోడ్పడే ఆధారాలు.

(ఆంధ్రప్రభ వారపత్రిక–12.6.1957)